

Justitiedepartementet, L 2
Enheten för familjerätt och allmän
förmögenhetsrätt
103 33 Stockholm

E-post: ju.l2@regeringskansliet.se

2017-01-27

Remissvar

Er ref: Ju2016/06971/L2

Vår ref: FI Dnr 368/6

Stärkt konsumentskydd på marknaden för högkostnadskrediter (SOU 2016:68)

Den 12 oktober 2016 lämnades rubricerat betänkande till regeringen. Uppdraget är enligt regeringens direktiv att stärka konsumentskyddet och minska risken för överskuldsetting.

Inledningsvis ska konstateras att definitionen på högkostnadskredit föreslås vara en kredit med en ränta som överstiger referensräntan + 40 procentenheter. Definitionen omfattar inte kreditköp, dvs. krediter som finansierar köp av en vara eller en tjänst.

Utredningen har utmynnat i ett antal förslag till åtgärder som redogörs för kort nedan.

- Upplysningsplikt vid marknadsföring av högkostnadskrediter
En särskild upplysning ska ges vid marknadsföring av en högkostnadskredit. Den ska vara lätt att se och innehålla en hänvisning till mer information på en myndighets hemsida. Informationen kan exempelvis gälla följder av att skuldsätta sig och vilka möjligheter det finns till att få hjälp i ekonomiska frågor.
- Ett räntetak och ett kostnadstak för högkostnadskrediter
Räntetaket innebär en begränsning av den kreditränta och den dröjsmålsränta som får tas ut för en högkostnadskredit. Utredningen föreslår en högsta nivå om 40 procentenheter över referensräntan. Kostnadstaket innebär att konsumenten inte ska vara skyldig att betala mer än 100 procent av kreditbeloppet i kostnader för krediten. Bland kostnaderna räknas kreditkostnaden, inkassokostnader och dröjsmålsränta.
- En begränsning av möjligheten att förlänga en högkostnadskredit
Kreditgivaren får inte förlänga återbetalningstiden mer än en gång. Det ska alltså inte vara tillåtet att förlänga kredittiden gång på gång utan att skulden samtidigt avbetalas.
- En marginal i kvar-att-leva-på-kalkylen
Kreditgivaren ska ha större marginaler vid beräkningen av konsumentens återbetalningsförmåga när konsumenten ansöker om en högkostnadskredit. Om återbetalningen av krediten skulle leda till att konsumenten har alltför små marginaler kvar i sin disponibla inkomst ska krediten inte få beviljas.

- Kreditprövning av gratislån
Kreditgivaren ska vara skyldig att utföra en kreditprövning även för korta krediter som inte medför några kostnader.
- Marknadsföringen av krediter ska vara måttfull
Högre krav ska ställas på marknadsföringens utformning, för att förhindra att marknadsföringen lockar till oöverlagda beslut att ta en kredit.

Generella utgångspunkter

Tillgången till ett varierat utbud av kreditprodukter/kredittjänster är en tillgång inte bara för den enskilde konsumenten utan i förlängningen också för samhällsekonomin. Kreditgivningen underlättar handeln och bidrar därmed positivt till den ekonomiska tillväxten. Tillgången till krediter för konsumtionsändamål är särskilt viktig för konsumenter utan förmögenhet och med sämre tillgång till bankkrediter med behov att kunna dela upp kostnaden för inköp.

Finansbolagen instämmer i utredningens uppfattning om vikten av att på olika sätt försöka motverka överskuldsättning. Det ligger även i kreditgivarens intresse att endast bevilja krediter till konsumenter som kan betala tillbaka. Intresset av att kredittagare fullföljer sina åtaganden motverkar i sig risken för mindre noggrann kreditgivning med överskuldsättning som resultat.

Kreditförlusterna är generellt mycket låga i Sverige. En bidragande orsak till detta är att kreditprövningar i Sverige grundas på tillförlitlig information från offentliga register, som är helt oberoende av de uppgifter som kreditsökanden själv lämnar. Genom evidensbaserade metoder, med god oberoende information som grund, kan återbetalningsförmågan fastställas med en hög grad av säkerhet. Genom god tillgång till oberoende information undviks att kreditprövningen grundas på uppgifter som lämnas av kreditsökanden själv och som inte kan verifieras.

Genom mer fullständig, aktuell och oberoende information kan kreditprövningarna göras än mer träffsäkra. En åtgärd som ofta nämns i det sammanhanget är ett nationellt heltäckande engagemangsregister till självkostnadspris. Ett sådant register skulle innefatta aktuella uppgifter om samtliga skulder till kreditgivare och till det allmänna. Risken för att en kreditsökande beviljas en kredit utifrån en ofullständig bild om aktuella skulder skulle genom etablering av ett sådant register minska avsevärt.

Möjligheten att kontrollera aktuell inkomst kommer att förbättras vid genomförande av förslagen i den proposition som presenterades i december 2016 (prop. 2016/17:58) och som innebär att arbetsgivare ska rapportera in arbetsgivaravgifter på individnivå månadsvis, och inte som tidigare på den sammanlagda årliga lönesumman. Utifrån informationen skulle, om den blir tillgänglig för kreditupplysningsföretag och kreditgivare, den faktiska inkomsten föregående månaden enkelt kunna kontrolleras. Därigenom skulle risken för att en kreditsökande beviljas en kredit på basis av inaktuella inkomstuppgifter i det närmaste kunna elimineras.

Finansbolagens synpunkter på förslagen i utredningen

Det är tveksamt om de föreslagna åtgärderna är ändamålsenliga och effektiva med avseende på det uttalade syftet att åstadkomma en minskad risk för överskuldsättning.

Det kan därjämte ifrågasättas om inte effekten av nyligen genomförda åtgärder för att stärka konsumentskyddet på kreditområdet – t.ex. införandet av tillståndsplikt för verksamhet med konsumentkrediter 2014 - först borde utvärderas.

- Upplysningsplikt vid marknadsföring av högkostnadskrediter

Syftet att åstadkomma en minskad risk för överskuldsättning är eftersträfvansvärt enligt Finansbolagen. Konsumenter ska inte utsättas för marknadsföring som leder till konsumentkrediter på oförmånliga villkor. Det är emellertid mindre sannolikt att den föreslagna upplysningsplikten medför en sådan effekt. Utredningen nämner att konsumenter som tar högkostnadskrediter är medvetna om vad de gör och att lånen medför höga kostnader. Efterfrågan på snabba högkostnadskrediter uppstår dessutom först när andra alternativa kreditmöjligheter uttömts och är således en sista möjlighet. En upplysning i näringsidkarens marknadsföring skulle redan av detta skäl sannolikt vara verkningslös. Utredningen konstaterar vidare att många konsumenter säkert inte ens skulle vara intresserade av informationen och inte heller kommer att påverkas i beslutet att ansöka om lån (359f). Utifrån det ovan nämnda anser Finansbolagen att åtgärden dels är omotiverad, dels att den med största sannolikhet kommer att vara verkningslös. Möjligen underskattar utredningen också kostnaderna för att införa en sådan upplysning på näringsidkarens hemsida.

- Marknadsföringen av krediter ska vara måttfull

Kravet på måttfullhet vid marknadsföring av krediter finns redan genom det väl fungerande regelsystemet i marknadsföringslagen. Av förarbetena till marknadsföringslagen framgår sammanfattningsvis att marknadsföring av kredit inte får framställas på ett sätt som är ägnat att missleda kunden i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av krediten. Det nämns även att det strider mot god sed att framställa krediten som helt bekymmersfri. Vidare ska marknadsföringen vara sådan att den överlåter åt kunden själv att fatta beslutet om krediten är förmånlig för honom eller inte. Utredningens förslag framstår mot den bakgrunden som omotiverat.

Den nuvarande ordningen innebär att en helhetsbedömning av innehållet och utformningen av marknadsföringen skall göras med beaktande av i vilket medium den används. Vidare ska bedömningen göras utifrån den målgrupp som marknadsföringen typiskt sett riktar sig till och hur en genomsnittlig konsument i den nämnda målgruppen uppfattar marknadsföringen. Metoden har fungerat väl under många år.

Förslaget, å andra sidan, innebär att man vid bedömningen delvis ska frångå den nuvarande ordningen och istället göra bedömningen utifrån utgångspunkten att den riktar sig mot konsumenter som riskerar att hamna i en överskuldssättningsproblematik. Detta föreslås gälla alla krediter och inte enbart snabblån/högkostnadskrediter. Därtill föreslås att det s.k. transaktionstestet ska avskaffas, något som förefaller medföra att man vid bedömningen inte ska se till om marknadsföringen påverkat genomsnittskonsumenten att fatta ett välgrundat affärsbeslut.

Konsekvenserna av förslaget i denna del är svåra att överblicka. Istället för rådande regler, där all marknadsföring utgår från samma parametrar, ska marknadsföring av alla krediter utgå ifrån att den riktar sig mot utsatta konsumenter som riskerar att påverkas av denna, oavsett vad som framgår av marknadsföringen. Finansbolagen anser inte att det ska genomföras. Det ska även nämnas att utredningen konstaterar att marknadsföringens påverkan på konsumenten är oklar, vilket gör att skälen till att genomföra åtgärden är svaga.

- Ett räntetak och ett kostnadstak för högkostnadskrediter

Finansbolagen avstyrker förslaget i denna del.

Finansbolagen veterligt saknas ett samband mellan räntetak och minskad överskuldsättning. Utredningen redogör för en EU-studie (s. 248), enligt vilken utretts om det finns ett samband mellan räntetak som införts i vissa EU-länder och en minskad överskuldsättning. Enligt studien kunde ett sådant samband inte konstateras.

Förslaget innebär ett väsentligt ingrepp i avtalsfriheten och bör därför understödjas av konkreta fakta om att åtgärden bidrar till en minskad överskuldsättning. I annat fall bör andra åtgärder övervägas. Prisregleringar har historiskt sett inte visat sig vara en ändamålsenlig lösning i något sammanhang och kommer inte heller att vara det vad gäller högkostnadskrediter.

Ett räntetak riskerar därtill att bidra till en normering uppåt av räntorna. Med detta menas att fler kreditgivare lägger sina räntor strax under taket – och att dessa – för det fall deras räntenivåer ligger en bit under taket - i och med förslaget erbjuds möjligheten att justera upp sina nivåer. På det viset får man visserligen ner de få räntetopparna, men samtidigt lägger sig fler kreditgivare strax under maxnivån.

Skulle införandet av ett räntetak mot förmodan övervägas bör nivån läggas högre än det som föreslagits. Dels saknas en tydlig motivering till varför just den föreslagna nivån föreslagits, dels har nivån satts högre i andra länder, se Finland och Storbritannien.

Risken att åtgärden blir verkningslös är stor eftersom den driver utvecklingen mot kontokrediter, större lånebelopp och längre löptider för krediterna. Detta kommer att öka skuldsättningen och kostnaderna för konsumenterna. Precis som utredningen nämner på s. 256, finns ingen koppling mellan ränteintäkterna och kreditförlusterna.

Beträffande förslaget om kostnadstak anser Finansbolagen att det äventyrar låntagarnas betalningsmoral. Ingångna kreditavtal ska hållas och att sätta ett tak för hur mycket som ska betalas tillbaka skickar helt fel signaler till låntagaren.

Finansbolagen vill framhålla att inkassokostnaden inte bör inräknas i kostnadsbeloppet eftersom det är en lagstadgad avgift. Därtill åligger ett inkassoombud en skyldighet att tillställa gäldenären inkassokrav innan vidare åtgärder, såsom ansökan om betalningsföreläggande, vidtas. Utredningen ger på s. 277 intrycket av att en borgenär kan välja att inte tillställa gäldenären ett inkassokrav. Det framstår inte som ändamålsenligt att mindre ingripande åtgärder, som inkassokrav, inte ersätts medan mer ingripande åtgärder som betalningsförelägganden och domstolsprocesser ersätts. Lagreglerade kostnader bör således ligga utanför ett eventuellt kostnadstak.

- En begränsning av möjligheten att förlänga en högkostnadskredit

Det är tveksamt om den föreslagna åtgärden är ändamålsenlig. Det finns inget som hindrar en konsument från att betala en högkostnadskredit med hjälp av kredit från en annan kreditgivare. Den föreslagna bestämmelsen kan kringgåas genom utveckling av produkter med längre löptid.

- En marginal i kvar-att-leva-på-kalkylen

Konsumentkreditdirektivet anger att en kreditprövning ska göras och vad den ska baseras på. Förslaget som presenteras i utredningen innebär att svensk lag ska gå utöver direktivet, som är ett fullharmoniseringsdirektiv. Det skulle få som följd att svenska kreditprövningar är strängare än andra medlemsländers, vilket inte är syftet med ett fullharmoniseringsdirektiv. Mot bakgrund av det som nämnts är Finansbolagen tveksam till en sådan åtgärd samt om en delegering till Finansinspektionen eller Konsumentverket är förenlig med EU-rätten. Just frågan om vad som ingår i en kreditprövning är i skrivande stund aktuell mot bakgrund av domarna i Kammarrätten i Göteborgs mål nr 529-16 och 888-16 den 19 oktober 2016 – som för närvarande är överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen. När målen slutligt avgjorts kan behovet av reglering utvärderas på nytt.

- Kreditprövning av gratislån

Finansbolagen har ingen erinran mot förslaget i denna del.

Stockholm som ovan,

FINANSBOLAGENS FÖRENING

Lars Zacharoff

Saud Rana